

Raasepori, Skåldö, Skåldön kylätontti

Konekaivunvalvonta

26–28.8.2009

Anna-Maria Salonen

Västra Nylands landskapsmuseum/Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo

Arkisto- ja rekisteritiedot

Kohteen nimi: Skåldön kylätontti

Kunta: Raasepori

Laji: Kiinteä muinaisjäännös

Muinaisjäännöstyyppi: Asuinpaikka

Ajoitus: Historiallinen aika

Peruskartta: 2013 06 Torsö

Yhtenäiskoordinaatit: p= 6648637 - 6648491 , i= 3302513 - 3302863

Tutkimuksen laatu: konekaivun valvonta

Tutkimuslaitos: Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo

Kaivauksenjohtaja: Anna-Maria Salonen

Kenttätyöaika: 26–28.8.2009

Kustannukset: 3500€

Maanomistajat: Bruno Bernhard Biström (Westergård) ja Esa Henry Collin (Östergård)

Rahoittaja: Skåldö Vattenandelslag – Skåldön vesiosuuskunta

Tutkimushistoria: Keskiaikaisten muinaisjäännösten inventointi Läntisellä Uudellamaalla (Inkoo, Karjaa, Kirkkonummi, Pohja, Siuntio, Tammisaari) 2007

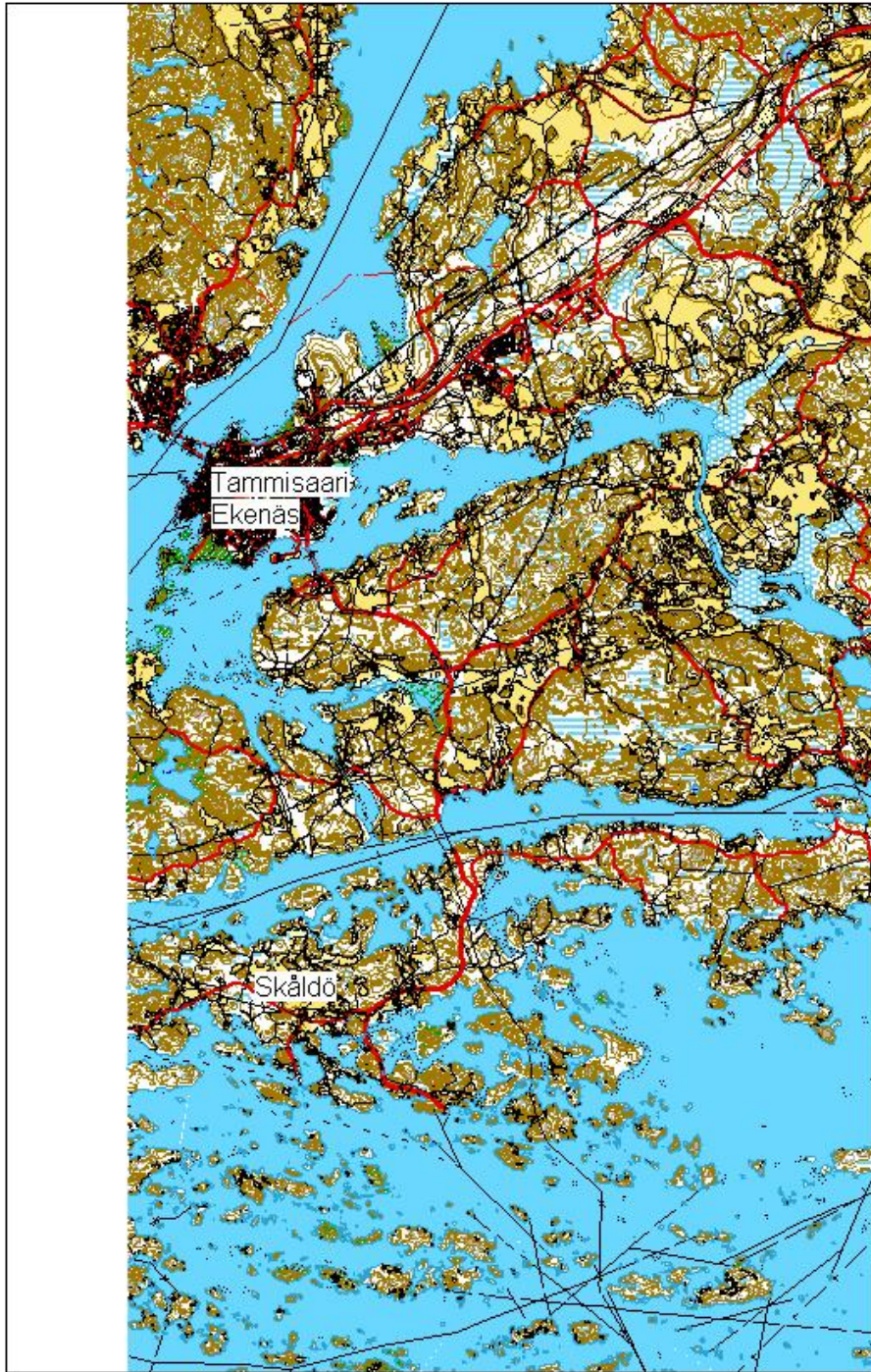
Georg Haggrén, Tuuli Heinonen ja Elina Terävä Ekenäs museum/Tammisaaren museo

Alkuperäinen raportti: Västra Nylands landskapsmuseum / Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo

Tiivistelmä

Skåldössä suoritettiin konekaivunvalvonta 26–28.8.2009, koska Skåldön vesiosuuskunta rakennutti alueelle vesiputkistoa, jonka oli määrä kulkea potentiaalisen muinaisjäännösalueen läpi. Skärlandetilla sijaitsee kaksi keskiaikaista kylätonttia, Skåldö ja Risby. Risby löydettiin Tammisaaren museon inventoinnissa marraskuussa 2007. Tuolloin kylätontille oli jo rakennettu omakotitalo, jonka rakennustyöt olivat tuhonneet kylätontin lähes kokonaan. Nyt rakennettavan vesiputken linjaus kulki näiden kahden kylätontin välisellä alueella ja Skåldön kylätontin reunamalla.

Elokuussa 2009 kaivetusta ojasta löytyi yhteensä kymmenen rakennetta, joista kahdeksan oli kuoppia. Kuoppa nro 1 löytyi Västergårdin tilan länsipuoliselta pellolta, kuopat 2-5 Västergårdin tilan piha-alueelta ja kuopat 6-8 Östergårdin tilan puolelta. Kuoppien lisäksi ojan kaivussa paljastui Västergårdin vanha likakaivo ja mahdollisesti vanha tienpohja.

RAASEPORI, Skåldö
Mk 1:100 000
PK 2013 06 Torsö

Sisällys

Arkisto- ja rekisteritiedot	2
Tiivistelmä	3
Peruskarttaote	4
1. Johdanto	6
2. Historiallinen tausta	6
3. Kaivausmenetelmät ja havainnot	7
Liitteet	
<i>Liite 1</i>	<i>Kartta tehdyistä havainnoista</i>
<i>Liite 2</i>	<i>Kuvataulut</i>

1. Johdanto

Skåldössä suoritettiin konekaivunvalvonta 26–28.8.2009, koska Skåldön vesiosuuskunta rakennutti alueelle vesiputkistoa, jonka oli määrä kulkea potentiaalisen muinaisjäännösalueen läpi.

Skärlandetilla sijaitsee kaksi keskiaikaista kylätonttia, Skåldö ja Risby. Risby löydettiin Tammisaaren museon inventoinnissa marraskuussa 2007. Tuolloin kylätontille oli jo rakennettu omakotitalo, jonka rakennustyöt olivat tuhonneet kylätontin lähes kokonaan. Nyt rakennettavan vesiputken linjaus kulki näiden kahden kylätontin välisellä alueella ja Skåldön kylätontin reunamalla. Konekaivunvalvonnasta vastasi HuK Anna-Maria Salonen FM Dan Lindholmin ja FM Henrik Janssonin ohjauksessa.

Elokuussa 2009 kaivetusta ojasta löytyi yhteensä kymmenen rakennetta, joista kahdeksan oli kuoppia. Kuoppa nro 1 löytyi Västergårdin tilan länsipuoliselta pelloilta, kuopat 2-5 Västergårdin tilan piha-alueelta ja kuopat 6-8 Östergårdin tilan puolelta. Kuoppien lisäksi ojan kaivussa paljastui Västergårdin vanha likakaivo ja mahdollisesti vanha tienpohja.

Kuopat on tulkittu alueella sijaitsevien kahden talon, Västergårdin ja Östergårdin vanhoiksi jätekuopiksi. Vaikka alueelta löytyikin yksittäisiä muinaisjäännökseen viittaavia rakenteita, ei niihin kaivetun koeojan perusteella näytä liittyvän muita rakenteita tai kulttuurikerroksia.

2. Historiallinen tausta

Varhaisin maininta Skåldön kylästä on vuodelta 1461 (FMU 3150). Skåldö mainitaan kauppakirjassa, jossa myydään Torsö, Dalkarö ja Nötholm, sekä niiden lähisaaret, poislukien Skåldö. Asiakirjasta käy ilmi myös, että Skåldö on tuolloin kuulunut Hendrich Akila – nimiselle henkilölle ja että Skåldössä on ollut noin puolen hehtaarin suuruinen niitty. Suomen asutuksen yleisluettelon mukaan Skåldössä on vuonna 1561 ollut viisi taloa, niistä kolme on kuitenkin autioitunut viimeistään 1600-luvulla.

Lähellä Skåldön kylätonttia on Risbyn keskiaikainen kylätontti. Suuri osa tontista tuhoutui kesällä 2007 kun paikalle rakennettiin omakotitalo. Risbyn kylätontti löydettiin vasta marraskuussa 2007 Tammisaaren museon inventoinnissa (Haggrén, Heinonen, Terävä, 2007). Risby on autioitunut ennen 1500-luvun puoliväliä, tai ainakaan sitä ei tavata enää vuoden 1561 veroluetteloissa (KA Suomen asutuksen yleisluettelo). Tontin nimi elää kuitenkin vielä vuoden 1769 kartasta, josta löytyy Risbyåker -niminen pelto. Samassa kartassa näkyy myös Skåldön tontti. Kartassa Skåldön

tontilla esiintyvät tilat, Wästergård ja Östergård sijaitsevat suurin piirtein samalla paikalla vielä nykyäänkin.

Lähteet:

KA Finlands Medeltids Urkunder (FMU)

KA Suomen asutuksen yleisluettelo

Haggrén, Heinonen, Terävä 2007: Keskiaikaisten muinaisjäännösten inventointi Läntisellä Uudellamaalla (Inkoo, Karjaa, Kirkkonummi, Pohja, Siuntio, Tammisaari) 2007 Ekenäs museum/Tammisaaren museo

3. Kaivausmenetelmät ja havainnot

Ojan kaivuun tarkoituksena oli vesiputken laskeminen. Tämän vuoksi ojan tuli olla vähintään 1,5m syvä, jotta vesiputki olisi talvisin roudan alapuolella. Oja kaivettiin kaivinkoneella, kuorien ensin pintamaa pois ja tämän jälkeen edeten kerroksittain aina puhtaaseen maahan saakka. Ojasta tulleet havainnot tutkittiin ja dokumentoitiin, jonka jälkeen ne kaivettiin pois. Rakenteista tulleet löydöt olivat pääosin moderneja, joten niitä ei säästetty.

Kaivaminen aloitettiin Wästergårdin tilan länsipuoliselta pellolta. Itse peltomultakerros oli vain vajaa 20 cm paksu ja sen alta paljastui vaaleankeltainen hiekkakerros. Pellolla olevan peltosaarekkeen kohdalla oli tässä vaaleassa hiekassa runsaasti kiviä. Kivet eivät kuitenkaan muodostaneet minkäänlaista rakennetta ja ne todennäköisesti olivatkin muinaista rantakivikkoja. Melko pian kivikon jälkeen paljastui vaalean hiekan alta aivan valkoiseksi värjäytynyt maakerros, jossa oli erittäin runsaasti simpukoita. Kerros alkoi hyvin ohuena, mutta oli paksuimmillaan noin 40 cm. Valkoisen simpukkapitoisen maakerroksen alta paljastui puhdas vaaleanharmaa pohjahiekka. Simpukkapitoinen maakerros oli yhteensä noin 86 m pitkä. Todennäköisesti tämä kerros on muodostunut alueen vielä ollessa veden peittämä. Noin 10 m ennen simpukkapitoisen kerroksen itäpäätyä löytyi halkaisijaltaan noin 70 cm hiilireunainen ympyrä, joka paljastui muodoltaan suppilomaiseksi kuopaksi (kuoppa nro 1). Kuoppa oli kaivettu simpukkapitoiseen maahan puhtaaseen pohjahiekkaan asti. Kuoppa ei kuitenkaan näkynyt simpukkapitoisen maan yläpinnassa, joten on mahdollista, että pellon kyntö on sekoittanut kerroksia tai kuoppa on kaivettu rantavyöhykkeelle, missä vedenpinnan korkeus on vaihdellut. Kuopasta ei tullut löytöjä, joten ajoituksesta ei saatu varmuutta. Muutoin kyseiseltä pellolta ei ollut havaittavissa kulttuurikerroksia tai rakenteita.

Pellon jälkeen heti pellon ja Västergårdin pihan erottavan hiekkatien jälkeen paljastui ojasta noin 50 cm halkaisijaltaan oleva, lähes ympyränmuotoinen hiililaikku (kuoppa nro 2). Syvyydeltään se oli noin 2-6 cm. Kuoppa muodostui erikokoisista hiilipartikkeleista ja se oli kaivettaessa erittäin kova. Kuopassa ei ollut lainkaan löytöjä ja ympäröivä maa oli puhdasta vaaleaa hiekkaa. Kuoppa nro 2 saattaisi olla vanhan palaneen kannon jäänteet.

Kuoppa nro 3 löytyi Västergårdin pihalta, päärakennuksen ja Skåldöntien välissä sijaitsevan aitan keskimmäisen oven kohdalta. Kuoppa oli muodoltaan ojamainen ja se jatkui kumpaankin koeojan profiiliin. Se sisälsi runsaasti hiiltä, tiiliä, palanutta savea, lasiastian palan ja hiiltymätöntä puuta. Ojakerros oli paksuudeltaan noin 6-10 cm. Oja leveni kuopan eteläprofiilia kohti. Västergårdin isäntä muisteli, että talon kaivon putkistoa varten olisi suurin piirtein samalle kohdalle kaivettu oja noin 1950-luvulla. Löytynyt lasiastian pala on FT Georg Haggrénin mukaan mahdollisesti 1700-luvulta.

Kuopat 4 ja 5 löytyivät Västergårdin päärakennuksen kohdalta. Suurin piirtein näillä kohdilla pihamaan maa muuttui karkeasta hiekasta erittäin kuivaan ja kevyeen, siltinsekaiseen hiekkaan. Kuoppa 4 näkyi vain osittain profiilissa. Siitä löytyi lähinnä posliiniastioiden fragmentteja ja pullolasia. Kuoppa nro 5 oli epämääräisen soikion muotoinen ja sisälsi runsaasti eläinten luita. Muita löytöjä kuopasta ei tullut.

Aivan Västergårdin talon pihan reunalta paljastui 1950-luvulla rakennetun likakaivon allas. Siitä löytyi mm. palamatonta luuta, posliinilautasen pala, 1800-luvun lasipullon suuosa, ikkunalasin pala, pullonkorkki ja masuunikuonaa. Kuoppa oli todella syvä ja osittain sitä näytti reunustaneen puiset lankut. Maa oli näillä kohdin edelleen erittäin kuivaa ja kevyttä, siltinsekaista hiekkaa, joten sen kaivaminen oli hankalaa, kun kuopan reunoilta jatkuvasti valui lisää hiekkaa kuoppaan.

Kuoppa nro:6 löytyi Västergårdin ja Östergårdin välissä menevän hiekkatien alta. Kuoppa oli halkaisijaltaan noin 50 cm ja syvyydeltään noin 25 cm. Siitä ei tullut löytöjä, mutta kuopasta oli selvästi erotettavissa puiset reunat ja melko paljon hiiltä. Ympäröivä maa oli löydötöntä eikä siinä näkynyt jälkiä ihmistoiminnasta.

Läheltä kuoppaa nro 6 löytyi tiivis, musta kerros, jonka tulkitsin vanhaksi tienpohjaksi. Kerros oli leveydeltään noin 1,20-1,50 m ja paksuudeltaan noin 20 cm. Kerros oli täsmälleen nykyisen

Västergårdin ja Östergårdin tilojen välissä kulkevan tien suuntainen, mutta noin kaksi metriä idempänä. Kerroksesta löytyi yksittäisiä paloja tiiltä ja rautanaula.

Östergårdin piha-alueelle siirryttäessä löytyi läheltä tietä vanhan tallin perustukset. Talli oli paikallisten mukaan purettu 1970–80-luvulla. Vanhan tallin kohdalla maa oli hyvin sekoittunutta ja noin metrin syvyydestä löytyikin tallin betoniperustuksen kappaleita. Tallin kohdalta tulleet löydöt olivat moderneja, mm. posliinia, rautanauloja ja Lypsikki Vedinvoide-rasian kansi. Maa oli tallin kohdalla vielä vaaleaa, erittäin hienoa ja kuivaa hiekkaa, mutta muuttui itää kohti väriltään punaisenruskeaksi ja soraisemmaksi.

Viimeiset kuopat, kuopat numero 7 ja 8 löytyivät Östergårdin tilan ja Skåldöntien välissä olevasta pellostä. Lähes 40 cm paksun peltomultakerroksen alta oli havaittavissa kaksi kuoppaa, jotka oli kaivettu puhtaaseen, vaaleaan hiekkaan. Läntisempi, kuoppa numero 7 paljastui leveänä hiilikerroksena. Kuoppa oli kuitenkin muodoltaan suppilomainen, sen pinnalla ja reunoilla oli runsaasti hiiltä ja pohjalla noin 30 cm paksu kerros puhdasta savea. Hiilen joukossa oli tiiltä, rautanauloja ja punasavivadin pala, jossa on nähtävissä pieni fragmentti bolus-koristelua.

Kuoppa numero 8 oli rajoiltaan hyvin selkeä. Se oli halkaisijaltaan noin metrin levyinen. Maa kuopassa oli sekoittunutta, löytöinä mm. palanutta savea, kaksi rautanaulaa, kaksi ohutta koristelematonta liitupiipun varren katkelmaa, piikivi sekä masuunikuonaa. Näiden löytöjen perusteella kuoppa ajoittuu noin 1700–1800 -luvulle. Ajoitusta tukee se, että isojakokartassa vuodelta 1769 esiintyvät tilat Wästergård ja Östergård, jotka ovat suurin piirtein samoilla paikoilla kuin nykyiset samannimiset tilat. Kuopan pohjalta oli havaittavissa puuvuorausta. Kuoppa oli matala, syvyydeltään vain vajaa 10 cm.

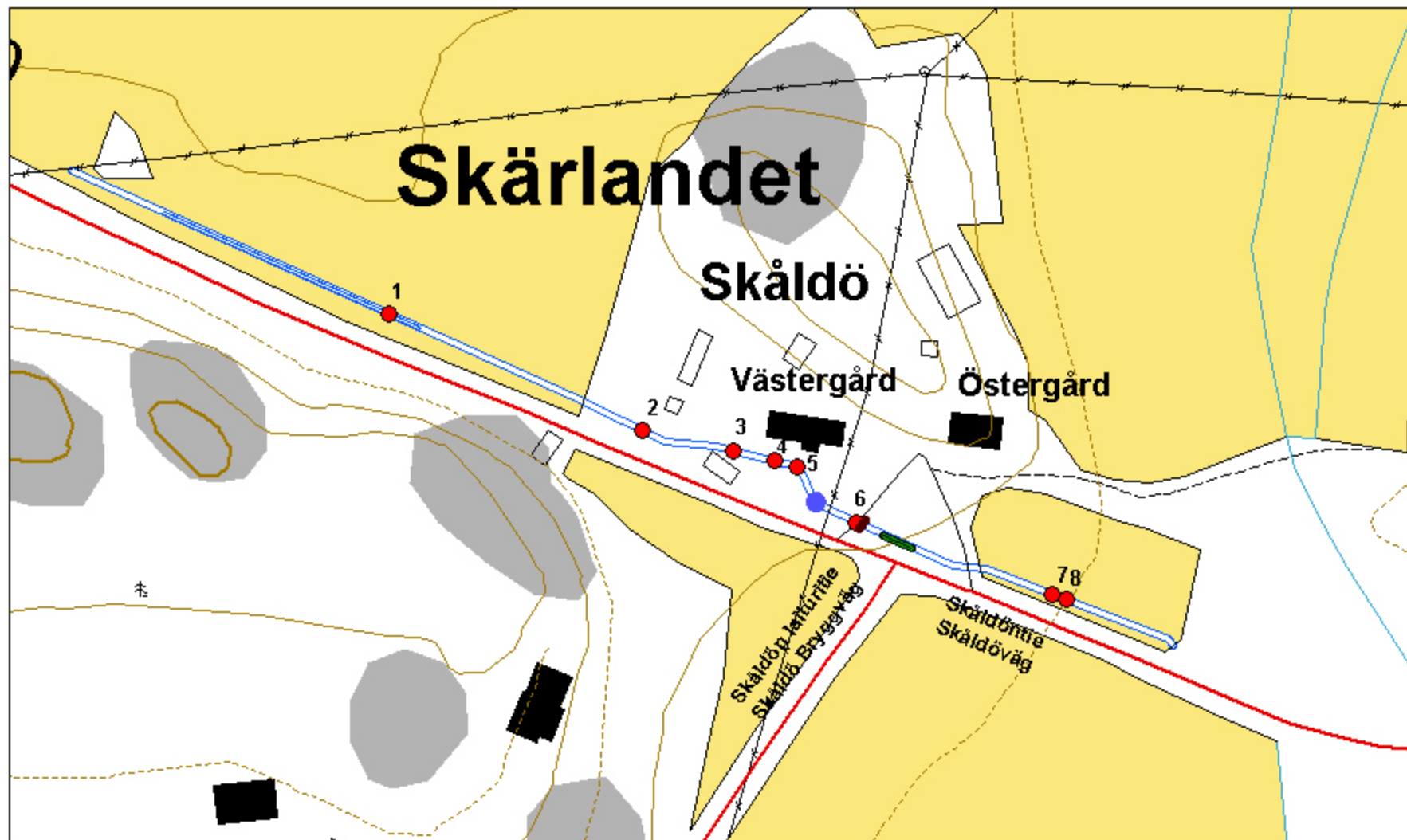
Kokonaisuudessaan putkikaivantoalueelta havaitut rakenteet viittaavat muinaisjäännökseen, mutta arkeologisesti merkittäviä rakenteita tai löytöjä ei kaivetusta koeajasta löytynyt. Havaitut kuopat olivat puhtaaseen maahan kaivettuja jätekuoppia, jotka ovat löytöjen perusteella peräisin nykyisten rakennusten asuttamisajalta, eli 1700–1900-luvuilta. Kuopat olivat mitä todennäköisimmin yksittäisiä, ainakaan niihin ei nyt kaivetun ojan perusteella voinut liittää muita rakenteita.

Keskiaikainen Skåldön kylä on mahdollisesti sijainnut nykyisen Västergårdin tilan pohjoispuolella kohoavalla kukkulalla. Västergårdin nykyinen rakennus on vain noin 5mmpy, kun taas vuonna 2007 löydetty Risbyn keskiaikainen kylätontti sijaitsee 6-8mmpy. Kukkula vaatii inventointia, vaikka on

mahdollista, että samalla paikalla vuosisatoja jatkunut asutus on tuhonnut Skåldön keskiaikaiset kulttuurikerrokset.

Helsinki 22.6.2010

Anna-Maria Salonen HuK

- Kaivettu oja
- Simpukkapitoinen maa
- Kuoppa (numerointi kartassa)
- Likakaivo
- Vanha tienpohja
- Tallinpohja

RAASEPORI
 Skåldö, Skåldön kylätontti
 A-M Salonen 2009

piirt. A-M Salonen
 Pohjana maastotietokanta

Kartta havainnoista
 Mk 1:1500

 0m 15m 30m

Kuvataulut Skåldö 2009

Skåldö 2009_1
Västergårdin länsipuolisen pellon eteläprofiili. Simpukkapitoinen maa erottuu valkoisena kerroksena.

Skåldö 2009_3
Pohjaan asti kaivettu oja Västergårdin länsipuolisella pellolla.

Skåldö 2009_4
Västergårdin länsipuoliselta pellolta paljastunut hiilireunainen kuoppa nro 1

Skåldö 2009_7
Kuoppa nro 3:n sijainti
Västergårdin pihassa

Skåldö 2009_14
Vanhan tallin perustuksia
kaivetaan esiin

Skåldö 2009_26
Kuoppa nro 7, eteläprofiili

Kohde	Kuvanro	Kuvaus	Suunta	Päivä	Kuvaaja
Skåldö 2009	1	Västergårdin länsipuolisen pellon eteläprofiili. Simpukkapitoinen maa erottuu valkoisena kerrokseen	N-S	26.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	2	Simpukkapitoisen maan valkoinen väri erottui parhaiten heti sen paljastumisen jälkeen	S-N	26.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	3	Pohjaan asti kaivettu oja Västergårdin länsipuolisella pellolla	E-W	26.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	4	Västergårdin länsipuoliselta pellolta paljastunut hiilireunainen kuoppa nro 1	S-N	26.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	5	Työkuva. Kaivinkone kaivaa.	N-S	26.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	6	Kuoppa nro 3 , pinta.	N-S	26.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	7	Kuoppa nro 3:n sijainti Västergårdin pihassa	E-W	27.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	8	Kuoppa nro 3:n eteläprofiili	N-S	27.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	9	Kuoppa nro 2:n pinta	N-S	27.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	10	Kuoppa nro 2:n poikkileikkauksen profiili	N-S	27.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	11	Kuoppa nro 4	S-N	27.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	12	Kuoppa nro 5	E-W	27.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	13	Kuoppa nro 5	S-N	27.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	14	Vanhan tallin perustuksia kaivetaan esiin	W-E	27.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	15	Tallin läheisyydestä tehtyjä löytöjä		27.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	16	Mahdollinen vanha tienpohja	S-N	27.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	17	Mahdollinen vanha tienpohja	N-S	27.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	18	Kuoppa nro 6: poikkileikkaus	N-S	27.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	19	Kuoppa nro 6 kokonaan esillä	N-S	27.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	20	Kuoppa nro 6 kokonaan kaivettuna	N-S	27.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	21	Lähikuva kuoppa nro 6:n pohjasta	N-S	27.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	22	Todennäköisesti Västergårdin vanhan likakaivon pohjakuoppa	N-S	27.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	23	Todennäköisesti Västergårdin vanhan likakaivon pohjakuoppa	S-N	27.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	24	Työkuva. Kaivinkone kaivaa Östergårdin pihassa.	S-N	27.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	25	Kuoppa nro 7, pinta	N-S	27.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	26	Kuoppa nro 7, eteläprofiili	N-S	28.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	27	Kuoppa nro 8, pinta	N-S	28.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	28	Kuoppa nro 8 lähes kokonaan poiskaivettuna	N-S	28.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	29	Panorama 1, Skåldöntie ja Västergårdin länsipuolinen pelto	S-N	26.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	30	Panorama 2, Skåldöntie ja Östergård	N-S	27.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	31	Panorama 3, Västergårdin länsipuolinen piha	SE-NW	27.8.2009	A-MS
Skåldö 2009	32	Panorama 4, Västergårdin etupiha ja aitta, pintamaa poistettu ojan kohdalta	W-E	27.8.2009	A-MS